

رابطه بین هوش معنوی و سرمایه روان شناختی با عملکرد تحصیلی دانشجویان علوم پزشکی کاشان در سال ۱۳۹۵

حمید رحیمی^{*۱}

dr.hamid.rahimi@kashanu.ac.ir

^{*}نویسنده‌ی مسوول: کاشان، دانشگاه کاشان، دانشکده علوم انسانی

چاپ: ۹۶/۶/۱۵

پذیرش: ۹۶/۱/۱۵

دریافت: ۹۵/۸/۲۳

چکیده

زمینه و هدف: هوش معنوی و سرمایه روان شناختی، رویکردی هستند که به فرد در جهت هماهنگی با محیط، سلامت، بهبود عملکرد و خلاقیت یاری می‌رسانند. لذا هدف تحقیق حاضر تحلیل رابطه‌ی بین هوش معنوی و سرمایه روان شناختی با عملکرد تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کاشان بود.

روش بررسی: نوع تحقیق توصیفی-همبستگی بود. جامعه‌ی آماری شامل دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کاشان بودند که تعداد ۲۹۴ نفر به روش نمونه گیری تصادفی طبقه‌ای به‌عنوان نمونه انتخاب گردیدند. ابزار گردآوری اطلاعات شامل پرسشنامه هوش معنوی در ۴۰ گویه و پرسشنامه سرمایه روان شناختی در ۲۴ گویه با مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت بود. روایی ابزارها، به‌صورت محتوایی تایید شد. پایایی از طریق ضریب آلفای کرونباخ برای پرسشنامه هوش معنوی ۰/۸۲ و سرمایه روان شناختی ۰/۹۱ برآورد گردید. تحلیل داده‌ها در سطح توصیفی و استنباطی با استفاده از نرم افزار آماری SPSS نسخه ۲۲ انجام گرفت.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد میانگین مولفه‌های هوش معنوی (۳/۲۰±۰/۵۰) و سرمایه روان شناختی (۳/۵۱±۰/۴۱) بالاتر از حد متوسط بود. بین هوش معنوی و عملکرد تحصیلی (P-Value=۰/۲۵) و سرمایه روان شناختی و عملکرد تحصیلی (P-Value=۰/۱۹) رابطه مثبت و معنادار وجود داشت.

نتیجه گیری: طبق یافته‌ها، هوش معنوی و سرمایه روان شناختی بالاتر با عملکرد تحصیلی بهتر، همراه بود. از طریق توجه به رشد ابعاد هوش معنوی و سرمایه روان شناختی، می‌توان زمینه‌های بهبود عملکرد تحصیلی در دانشجویان را فراهم آورد.

واژگان کلیدی: هوش معنوی، سرمایه روان شناختی، عملکرد تحصیلی، دانشجویان

این مقاله بدین صورت ارجاع داده شود:

Rahimi H. A Relationship between Spiritual Intelligence and Psychological Capital with Academic Performance among Students in Kashan University of Medical Sciences in 2016. J Med Educ Dev. 2017; 10 (26) :24-36

مقدمه

یکی از ملاک‌های کارآیی هر نظام آموزشی، بررسی میزان عملکرد تحصیلی است و توجه به عوامل مؤثر در پیشرفت تحصیلی از اهداف مهم در برنامه‌ریزی نظام‌های آموزشی می‌باشد، زیرا افت و شکست تحصیلی دانشجویان منجر به هزینه‌های هنگفت مادی و معنوی برای نظام آموزشی کشور می‌گردد. شکست تحصیلی ضمن کاهش انگیزه و اعتماد به نفس فراگیران، تهدیدکننده جدی سلامت عمومی و سلامت روان آنان است. از این رو جهت حفظ توان علمی و ارتقاء سطح سلامت دانشجویان به‌عنوان سرمایه‌های انسانی نظام آموزشی و پیشگیری از به هدر رفتن منابع مادی، لزوم توجه به شناسایی عوامل مؤثر در موفقیت تحصیلی آنان مطرح می‌گردد. از سوی دیگر تلاش نظام‌های آموزشی در فایق آمدن به شکست‌های تحصیلی فراگیران، چندان موفقیت آمیز نبوده است چرا که این تلاش‌ها عموماً بر اساس تغییر در محتوی دروس بوده است. در حالی‌که ضروری است اصلاحاتی در زمینه فرایند یادگیری صورت پذیرد و یادگیرندگان به‌عنوان محور و اساس برنامه‌های آموزشی مورد توجه خاص قرار گیرند (۱). در این میان توجه به ابعاد روان شناختی یادگیری و تاکید نظریه پردازان شناختی اجتماعی بر تاثیر افکار فراگیران بر رفتار و یادگیری آنان حایز اهمیت است. زیرا برای سال‌های متمادی، پیشرفت تحصیلی را متأثر از توانایی‌های شناختی می‌دانستند که به کمک میانگین نمره‌های دبیرستانی و آزمون‌های پیشرفت تحصیلی مورد اندازه گیری قرار می‌گرفت و از آن به‌عنوان بهترین پیش‌بینی‌کننده موفقیت تحصیلی نام برده می‌شد. حال آن که استفاده از توانایی‌های شناختی، به‌عنوان تنها وسیله برای پی بینی پیشرفت تحصیلی، نمی‌تواند از پیشرفت دانش آموزان و دانشجویان تصویر کاملی به‌دست دهد (۲). بررسی ادبیات تحقیق و نظریه‌های مربوط نشان می‌دهد که پیشرفت تحصیلی یک موضوع

پیچیده و متأثر از ابعاد شناختی، اجتماعی و روان شناختی است و می‌تواند با سازه‌های مختلف تبیین شود (۳). از جمله سازه‌های روانشناختی که می‌توانند به بهبود عملکرد تحصیلی دانشجویان یاری رسانند پدیده هوش معنوی و سرمایه‌ی روان شناختی است.

سرمایه‌ی روان شناختی به‌صورت باور فرد به توانایی‌هایش برای دستیابی به موفقیت، داشتن پشتکار در دنبال کردن اهداف، ایجاد اسناد مثبت درباره خود و تحمل کردن مشکلات تعریف شده (۴) و با ویژگی‌هایی چون داشتن اعتماد به نفس لازم و تلاش برای موفقیت در کارهای چالش انگیز (خودکارآمدی)، خوش بینی، امید و تاب آوری (۵) مشخص می‌شود. سرمایه‌ی روان شناختی، جنبه مثبت زندگی انسان‌ها بوده و مبتنی بر درک شخصی خود، داشتن هدف برای رسیدن به موفقیت و پایداری در برابر مشکلات تعریف می‌شود (۶). در واقع سرمایه‌های روان شناختی را می‌توان جزو ویژگی‌ها و مهارت‌های مهم و اساسی در نظر گرفت که در صورت برخورداری دانشجویان در محیط آموزشی، آسیب پذیری کمتری در برابر رویدادهای استرس آور تحصیلی از خود نشان می‌دهند و در نتیجه به احتمال کمتری به فرسودگی تحصیلی دچار می‌شوند (۷). نتایج بررسی‌های انجام شده نیز نشانگر آن است، دانشجویانی که از سرمایه روان شناختی بالاتری برخوردار باشند، رضایت، نشاط و بهزیستی بیشتری را تجربه می‌کنند و نمرات و معدل کل بهتری در محیط آموزشی کسب می‌کنند (۸).

آوی و همکاران، چهار مؤلفه‌ی اصلی خودکارآمدی (با تاکید بر تعهد و تلاش برای موفقیت در کارها و وظایف چالش بر انگیز)، خوش بینی (یا مثبت نگری، مبتنی بر اسناد خوش بینانه درباره موفقیت‌های حال و آینده)، امیدواری (مقاومت در مسیر اهداف و در صورت لزوم تغییر در مسیر رسیدن به هدف برای دستیابی به موفقیت) و تاب آوری (انعطاف

پذیری و مقاومت در زمان مواجهه با سختی‌ها و مشکلات برای دستیابی به موفقیت) را برای پدیده‌ی سرمایه‌ی روان شناختی معرفی کرده‌اند (۹). همچنین اهمیت و ضرورت طرح موضوع معنویت و هوش معنوی از جهات مختلف در عصر جدید احساس می‌شود. هوش معنوی بیانگر مجموعه‌ای از توانایی‌ها، ظرفیت‌ها و منابع معنوی می‌باشد که کاربست آن‌ها در زندگی روزانه می‌تواند موجب افزایش انطباق پذیری فرد شود. در تعریف‌های موجود از هوش معنوی، به ویژه بر نقش آن در حل مسایل وجودی و یافتن معنا و هدف در اعمال و رویدادهای زندگی روزمره تاکید شده است (۱۰). هوش معنوی جهت افزایش بهزیستی زندگی روزانه استفاده می‌شود و به فرد توانایی سازگاری موثر و رفتارهای حل مساله را می‌دهد (۱۱). از نظر سیکس (Sisk) هوش معنوی می‌تواند به‌عنوان یک خودآگاهی عمیق که در آن، فرد بیش از پیش از ابعاد خویشتن آگاه می‌شود، تعریف شود (۱۲). وگان (Vaughan)، هوش معنوی را توانایی درک عمیق سوالات غایی وجودی و بینش درباره سطوح متفاوت هوشیاری می‌داند (۱۳). برخی از روان شناسان، معنویت را تلاش همواره بشر برای پاسخ دادن به چراهای زندگی تعریف کرده‌اند (۱۴). درباره اجزای تشکیل دهنده‌ی هوش معنوی نظرات مختلفی ارائه شده است. از نظر ایمونز (Emmons) مولفه‌های هوش معنوی، ظرفیت تعالی، ایثار، هوشیاری، توانایی استفاده از منابع معنوی برای حل مسایل زندگی و توانایی رفتار پرهیزگارانه مانند بخشش، سپاسگزاری، فروتنی و احساس شفقت می‌باشد. تعالی و کمال به معنای حرکت به سوی اوج، مرزهای فراتر از جهان فیزیکی و آگاهی عمیق از خودمان است. هوشیاری یعنی آگاهی از یک حقیقت غایی که ایجاد احساس یگانگی و وحدت می‌کند و آگاهی از واقعیت نمای است، یک حس یگانگی و وحدت که مرز تمام اشیاء و پدیده‌ها ناپدید می‌شود و یک کلیت واحد به وجود می‌آید.

مولفه دیگر هوش معنوی، تقدس بخشیدن به امور روزانه است، یعنی تمام اموری که فرد انجام می‌دهد علاوه بر یک هدف اختصاصی، یک هدف کلی و مقدس هم دارد، هنگامی که یک عمل با هدفی مقدس صورت می‌پذیرد، کیفیت متفاوتی دارد. چهارمین مؤلفه هوش معنوی به رابطه‌ی دین و معنویت با مهارت‌های حل مساله اشاره دارد. بسیاری از افراد در معنا بخشیدن به پدیده‌های مختلف زندگی که ممکن است برای آنان سخت و دشوار باشد از باورهای دینی سود می‌برند و این مسأله می‌تواند تا حد زیادی به سازگاری آنان کمک کند. پنجمین مؤلفه هوش معنوی صفات پرهیزگارانه است. ایمونز (Emmons) عنوان می‌کند رفتارهایی مانند بخشش، شکرگزاری، ایثار و فداکاری و عشق مقدس از جمله صفات پرهیزگارانه است (۱۵).

ترکیبی از عوامل مربوط به هوش معنوی و سرمایه‌ی روان شناختی در کنار سایر جنبه‌ها، عامل بسیار تأثیرگذار و مهمی در عملکرد تحصیلی دانشجویان است. اهمیت این متغیرها زمانی مشخص می‌گردد که در رجوع به تحقیقات معاصر، تاثیر این عوامل در بهبود عملکرد تحصیلی، کارایی و اثربخشی کارکنان و موفقیت مدیران ملاحظه می‌شود (۱۶). از آنجا که پیشرفت تحصیلی از مهم‌ترین نتایج نظام آموزشی برای فرد و جامعه به شمار می‌رود و با توجه به اینکه، شناسایی مؤلفه‌های تأثیرگذار، شرایط مناسب را برای تربیت افرادی با سواد و خلاق به خصوص در علوم پزشکی فراهم کند؛ رشته‌ای که با صرف هزینه‌های بسیار، باید نیروی انسانی کارآزموده و با کیفیت مطلوب را برای عرضه مراقبت‌های بهداشتی و درمانی تربیت کند. بنابراین تقویت و پرورش هوش معنوی و سرمایه‌ی روان شناختی و مؤلفه‌های آن ممکن است یکی از روش‌های مناسب سازگاری با مشکلات بوده و به ویژه در عملکرد تحصیلی فرد تاثیر به‌سزایی داشته باشد. با توجه به اهمیت هوش معنوی و سرمایه‌ی روان شناختی در

برآورد شده ۲۹۷ نفر بوده که در این پژوهش تعداد ۲۹۴ پرسشنامه برگشت داده شد. با توجه به اینکه نرخ بازگشت پرسشنامه‌ها ۰/۹۹ بود بر این اساس تجزیه و تحلیل آماری بر روی ۲۹۴ آزمودنی انجام گرفت و توان آماری و سطح معناداری پس از تحلیل مقدماتی محاسبه و کفایت آن از طریق توان آزمون ۰/۸۹ برآورد گردید.

در این پژوهش از پرسش نامه استاندارد هوش معنوی آمرام و درایر (Amram & Dryer) (۱۷) شامل ۴۰ سؤال در قالب پنج مؤلفه (ظرفیت تعالی، ایثار، هوشیاری، حل مسایل زندگی، توانایی رفتارهای پرهیزگارانه)، پرسشنامه استاندارد سرمایه روان شناختی لوتانز و همکاران دارای ۲۴ سوال در چهار مؤلفه (امید، تاب آوری، خوش بینی و خودکارآمدی) و پرسشنامه عملکرد تحصیلی که نیز با میانگین نمرات کل دروس گذرانده شده سنجیده می‌شود. مقیاس نگرش سنجی هوش معنوی و سرمایه روان شناختی، مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت (۵. کاملاً موافقم، ۴. موافقم، ۳. نظری ندارم، ۲. مخالفم و ۱. کاملاً مخالفم) بود. در این مقیاس پاسخ دهندگان درک خود را از مقوله‌های مختلف از ۱ تا ۵ بیان می‌کردند. با توجه به اینکه مقیاس پرسشنامه پنج درجه‌ای بود، لذا محقق میانگین فرضی جامعه را ۳ در نظر گرفت. میانگین هر مؤلفه به تفکیک، مشخص و با میانگین فرضی ۳ مقایسه می‌گردد. میانگین بدست آمده بالاتر از ۳، معرف وضعیت مطلوب و میانگین بدست آمده پایین تر از ۳، معرف وضعیت نامطلوب در آن متغیر است.

روایی پرسشنامه هوش معنوی توسط آمرام و درایر (Amram & Dryer) (۱۷) به صورت روایی همزمان با پرسشنامه رضایت‌مندی زندگی و تجربیات معنوی سنجیده شد. اما در تحقیق حاضر روایی ابزارها، به صورت محتوایی توسط اساتید و متخصصان مورد بررسی قرار گرفت. ضریب پایایی پرسشنامه هوش معنوی توسط آمرام و درایر ۰/۹۷ به دست آمده بود. در تحقیق حاضر، ضریب پایایی پرسشنامه هوش

عرصه‌های مختلف زندگی و نیز یافته‌های متنوع تاثیر آن بر جنبه‌های مختلف و نیز تحقیقات اندک در کشور ما در زمینه ارتباط هوش معنوی و سرمایه روان شناختی با عملکرد تحصیلی دانشجویان، مطالعه‌ی حاضر به بررسی ارتباط و مقایسه هوش معنوی و سرمایه‌ی روان شناختی با عملکرد تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کاشان پرداخت.

روش بررسی

با توجه به اینکه تحقیق به بررسی ارتباط هوش معنوی و سرمایه‌ی روان شناختی با عملکرد تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کاشان می‌پردازد، روش تحقیق از نظر هدف کاربردی و از نظر اجرا توصیفی همبستگی می‌باشد. جامعه‌ی مورد نظر کلیه‌ی دانشجویان علوم پزشکی کاشان در سال تحصیلی ۹۲-۱۳۹۱ به تعداد ۲۴۵۷ نفر بودند که از میان آن‌ها تعدادی به‌عنوان نمونه انتخاب گردید. از آنجا که در این پژوهش، واریانس جامعه آماری نامعلوم بود، انجام یک مطالعه مقدماتی روی تعدادی از دانشجویان ضروری بود. لذا تعداد ۳۰ نفر از دانشجویان به صورت تصادفی انتخاب گردید و پرسشنامه‌ها در بین آن‌ها توزیع شد، پس از استخراج داده‌های مربوط به پاسخ‌های گروه مزبور و پیش برآورد واریانس (۰/۲۲)، سطح معناداری (۰/۹۵)، حجم جامعه (۲۴۵۷) و میزان خطا (۰/۰۵)، حجم نمونه آماری پژوهش با استفاده از فرمول کوکران ۲۹۷ نفر به دست آمد. با توجه به اینکه دانشجویان از رشته‌ها و جنسیت‌های مختلف بودند و جامعه آماری به نوعی نامتجانس بود، در تحقیق حاضر از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای متناسب با حجم استفاده شد. بر این اساس از ۵۴۵ دانشجوی دانشکده‌ی بهداشت، ۶۷ نفر، از ۵۱۴ دانشجوی دانشکده‌ی پرستاری و مامایی، ۶۲ نفر، از ۴۷۵ دانشجوی دانشکده‌ی پزشکی، ۵۷ نفر، از ۴۴۰ دانشجوی پیراپزشکی، ۵۳ نفر و از ۴۸۳ دانشجوی دانشکده‌ی دندان پزشکی، ۵۸ نفر عنوان نمونه انتخاب گردیدند. حجم نمونه

یافته‌ها

از مجموع ۲۹۴ نفر دانشجوی، ۵۸ درصد دانشجوی دختر و ۴۲ درصد پسر بودند. ۵۶ درصد کارشناسی، ۳۱ درصد کارشناسی ارشد و ۱۳ درصد دکتری بودند. ۲۱ درصد در رشته‌ی پرستاری، ۲۲ درصد بهداشت، ۱۸ درصد پیراپزشکی و ۳۹ درصد پزشکی بودند. در جدول ۱ میانگین و انحراف معیار هر کدام از متغیرها و مؤلفه‌ها و آزمون t تک نمونه‌ای جهت مقایسه میانگین متغیرها و مؤلفه‌های هوش معنوی، سرمایه‌ی روان شناختی و عملکرد تحصیلی به تفکیک آمده است.

تحلیل جدول ۱ نشان داد میانگین مؤلفه‌های هوش معنوی ($۳/۲۰ \pm ۰/۵۰$) و سرمایه‌ی روان شناختی ($۳/۵۱ \pm ۰/۴۱$) بالاتر از حد متوسط ۳ است. بالاترین میانگین در متغیر هوش معنوی مربوط به مؤلفه ظرفیت تعالی ($۳/۵۰ \pm ۰/۷۷$) و در سرمایه روان شناختی مربوط به مؤلفه امید ($۳/۵۳ \pm ۰/۶۱$) می‌باشد. آزمون تی نشان داد با توجه به سطح معناداری، میانگین همه مؤلفه‌ها و متغیرها در سطح خطای ۰/۰۵ معنادار است و فرض ادعای پژوهشگر تایید می‌شود.

ضرایب همبستگی هوش معنوی و سرمایه روان شناختی با عملکرد تحصیلی همراه با ضریب تعیین در جدول ۲ آمده است.

جدول ۲ نشان داد بین هوش معنوی و عملکرد تحصیلی ($r=۰/۲۵$) و سرمایه‌ی روان شناختی و عملکرد تحصیلی ($r=۰/۱۹$) رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. ضریب تعیین نشان داد بین هوش معنوی و عملکرد تحصیلی ($۰/۰۶۲۵$) و بین سرمایه‌ی روان شناختی و عملکرد تحصیلی ($۰/۰۳۶۱$) واریانس مشترک وجود دارد.

برای تعیین سهم نسبی هریک از متغیرهای هوش معنوی و سرمایه‌ی روان شناختی در پیش بینی عملکرد تحصیلی دانشجویان، در جدول (۳) ضرایب رگرسیون همزمان هر یک از متغیرها آورده شده است.

معنوی به طور کلی ($۰/۸۲$) و به تفکیک برای مؤلفه ظرفیت تعالی با ۱۲ سوال ($۰/۸۴$)، اینار با ۶ سوال ($۰/۷۸$)، هوشیاری با ۴ سوال ($۰/۸۶$)، حل مسایل زندگی با ۱۰ سوال ($۰/۹۰$) و توانایی رفتارهای پرهیزگاران با ۸ سوال ($۰/۸۱$) برآورد گردید. پایایی پرسشنامه سرمایه روانشناختی به طور کلی با ۲۴ سوال $۰/۹۱$ و به تفکیک برای مؤلفه امید، تاب آوری، خوش بینی و خودکارآمدی هر کدام با شش سؤال به ترتیب $۰/۸۳$ ، $۰/۷۱$ ، $۰/۸۲$ و $۰/۸۴$ برآورد گردید که در سطح ($P=۰/۰۰۱$) معنادار بوده و حاکی از پایایی بالای ابزار اندازه گیری است. پس از اجازه اجرای طرح از طرف مسوولان دانشگاه علوم پزشکی کاشان، از تمامی شرکت کنندگان، رضایت اجرای طرح گرفته شد و به ایشان اطمینان داده شد که پرسشنامه‌ها بدون نام خواهند بود، نتایج محرمانه است و در انتها به آنان اعلام خواهد شد. مدت زمان مناسبی برای پر کردن پرسشنامه طرح در نظر گرفته شد. محقق با دادن این توضیحات، پرسشنامه‌ها را توزیع و در مدت دو هفته، تکمیل و جمع آوری نمود. تجزیه و تحلیل داده‌ها در دو سطح توصیفی (فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار) و در سطح استنباطی (ضریب همبستگی پیرسون، آزمون تی تک نمونه‌ای، رگرسیون و تحلیل واریانس چند متغیره) با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه ۲۲ انجام گرفت. سطح معناداری در آزمون‌ها، $p < ۰/۰۵$ در نظر گرفته شد. از آزمون t تک نمونه‌ای جهت مقایسه میانگین متغیرها و مؤلفه‌های هوش معنوی و سرمایه‌ی روان شناختی با میانگین فرضی، از ضریب همبستگی پیرسون جهت تعیین رابطه بین هوش معنوی و سرمایه‌ی روان شناختی با عملکرد تحصیلی، برای پیش بینی عملکرد تحصیلی از روی متغیرهای هوش معنوی و سرمایه‌ی روان شناختی از رگرسیون و جهت مقایسه میانگین هر یک از متغیرها بر حسب ویژگی‌های جمعیت شناختی (جنسیت، رشته‌ی تحصیلی و مقطع تحصیلی) از تحلیل واریانس چند متغیره استفاده گردید.

جدول ۱: آزمون t تک نمونه‌ای جهت مقایسه‌ی میانگین هوش معنوی و سرمایه‌ی روان شناختی

متغیر	تعداد	میانگین و انحراف استاندارد	t	درجه آزادی	p-value
ظرفیت تعالی	۲۹۴	۳/۵۰±۰/۷۷	۱۱/۲۵۱	۲۹۳	۰/۰۰۱
ایثار	۲۹۴	۳/۳۶±۰/۶۰	۱۰/۴	۲۹۳	۰/۰۰۱
هوشیاری	۲۹۴	۳/۳۷±۰/۷۵	۱۲/۶	۲۹۳	۰/۰۰۱
حل مساله	۲۹۴	۳/۱۷±۰/۸۴	۲/۴۳	۲۹۳	۰/۰۲۸
پرهیزگاری	۲۹۴	۳/۰۹±۰/۶۴	۴/۲۷	۲۹۳	۰/۰۰۱
هوش معنوی	۲۹۴	۳/۲۰±۰/۵۰	۶/۵۳	۲۹۳	۰/۰۰۱
امید	۲۹۴	۳/۵۳±۰/۶۱	۱۵	۲۹۳	۰/۰۰۱
تاب آوری	۲۹۴	۳/۷۱±۰/۵۷	۲۲/۴	۲۹۳	۰/۰۰۱
خوش بینی	۲۹۴	۳/۴۸±۰/۶۷	۱۲/۳۴	۲۹۳	۰/۰۰۱
خودکارآمدی	۲۹۴	۳/۲۳±۰/۸۶	۴/۵	۲۹۳	۰/۰۰۱
سرمایه‌ی روان شناختی	۲۹۴	۳/۵۱±۰/۴۱	۲۰/۱۴	۲۹۳	۰/۰۰۱

آزمون تی تک نمونه، و $p < ۰/۰۵$ معنادار است.

جدول ۲: ضریب همبستگی بین هر یک از مؤلفه‌های هوش معنوی و عملکرد تحصیلی

متغیر	R	R ²	P-value
هوش و عملکرد	۰/۲۵	۰/۰۶۲۵	۰/۰۲۴
سرمایه و عملکرد	۰/۱۹	۰/۰۳۶۱	۰/۰۳۱

آزمون ضریب همبستگی پیرسون، و $p < ۰/۰۵$ معنادار است.

جدول ۳: ضرایب رگرسیون برای پیش بینی عملکرد تحصیلی از روی هوش معنوی و سرمایه‌ی روان شناختی

متغیر	B	Beta	خطای استاندارد	t	P-value
مقدار ثابت	۱۷/۵۵	-	۰/۹۰	۱۹/۵۴	<۰/۰۰۱
هوش معنوی	۰/۵۰	۰/۲۵	۰/۱۹	۲/۶۸	۰/۰۱
سرمایه‌ی روان شناختی	۰/۱	۰/۱۹	۰/۲۳	۱/۸۸	۰/۰۸

آزمون ضریب رگرسیون، و $P < ۰/۰۵$ معنادار است.

جدول رگرسیون نشان داد از بین متغیرهای هوش معنوی و سرمایه‌ی روان شناختی، فقط هوش معنوی ($B=۰/۵۰$ و $P=۰/۰۱$) قابلیت پیش بینی عملکرد تحصیلی دانشجویان را دارند و می‌توانند در مدل رگرسیونی قرار گیرند.

جدول رگرسیون نشان داد از بین متغیرهای هوش معنوی و سرمایه‌ی روان شناختی، فقط هوش معنوی ($B=۰/۵۰$ و $P=۰/۰۱$) قابلیت پیش بینی عملکرد تحصیلی دانشجویان را دارند و می‌توانند در مدل رگرسیونی قرار گیرند.

مقطع تحصیلی) از تحلیل واریانس چند متغیره مطابق جدول (۴) استفاده گردید.

همچنین جهت مقایسه میانگین هر یک از متغیرها بر حسب ویژگی‌های جمعیت شناختی (جنسیت، رشته‌ی تحصیلی و

جدول ۴: مقایسه میانگین هر یک از متغیرها بر حسب ویژگی‌های جمعیت شناختی

متغیر	سطوح	مجذور مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	P-value
هوش معنوی	جنسیت	۰/۶۰۳	۱	۰/۶۰۳	۲/۶۶	۰/۱۰
	رشته	۵/۹۲	۳	۱/۹۷	۸/۷	۰/۰۰۱
	مقطع	۲/۸۶	۲	۱/۴۳	۶/۳	۰/۰۰۲
سرمایه‌ی روان شناختی	جنسیت	۰/۰۶۷	۱	۰/۰۶۷	۰/۵۱۶	۰/۴۷۳
	رشته	۱۰/۵۶	۳	۳/۵۲	۲۷/۱۶	۰/۰۰۱
	مقطع	۰/۷۴۱	۲	۰/۳۷	۲/۸۶	۰/۰۴۹
عملکرد تحصیلی	جنسیت	۴۱/۶۷	۱	۴۱/۶۷	۱۸	۰/۰۰۱
	رشته	۱۹/۴	۳	۶/۴۷	۲/۸	۰/۰۴
	مقطع	۳۳/۴۲	۲	۱۶/۷	۷/۲۱	۰/۰۰۱

آزمون تحلیل واریانس چند متغیره، و $p < ۰/۰۵$ معنادار است.

(LSD=۰/۲۸)، پزشکی با بهداشت (LSD=۰/۲۴)، پزشکی با پرستاری (LSD=۰/۴۴)، بهداشت و پزشکی (LSD=۰/۴۵) و پیراپزشکی با پزشکی (LSD=۰/۳۸) تفاوت معنادار وجود داشت.

در متغیر عملکرد تحصیلی، بیشترین تفاوت میانگین بر حسب رشته، بین پرستاری با بهداشت (LSD=۰/۶۵)، پرستاری با پیراپزشکی (LSD=۰/۶۶)، پرستاری با پزشکی (LSD=۰/۵۸) و پرستاری با بهداشت (LSD=۰/۶۵) بود. در مقطع تحصیلی، بین کارشناسی با دکتری (LSD=۱/۱۱) و ارشد با دکتری (LSD=۱/۰۳) تفاوت میانگین وجود داشت اما این تفاوت بین کارشناسی با ارشد معنادار نبود.

در متغیر هوش معنوی، بیشترین تفاوت میانگین بر حسب رشته تحصیلی، بین پرستاری با پیراپزشکی (LSD=۰/۲۸)، پرستاری با پزشکی (LSD=۰/۲۸)، بهداشت با پیراپزشکی

آزمون تحلیل واریانس چند متغیره در جدول (۴) نشان داد بین هوش معنوی دانشجویان بر حسب جنسیت ($F=۲/۶۶$) تفاوت معنادار وجود ندارد، اما این تفاوت بر حسب رشته‌ی تحصیلی ($F=۸/۷$) و مقطع تحصیلی ($F=۶/۳$) معنادار است. بین سرمایه‌ی روان شناختی دانشجویان بر حسب جنسیت ($F=۰/۵۱۶$) تفاوت معنادار وجود ندارد اما این تفاوت بر حسب رشته‌ی تحصیلی ($F=۲۷/۱۶$) و مقطع تحصیلی ($F=۲/۸۶$) معنادار است. همچنین بین عملکرد تحصیلی دانشجویان بر حسب جنسیت ($F=۱۸$)، مقطع تحصیلی ($F=۷/۲۱$) و رشته‌ی تحصیلی ($F=۲/۸$) تفاوت معناداری وجود دارد. آزمون تعقیبی نشان داد در متغیر سرمایه روان شناختی، بیشترین تفاوت بر حسب مقطع تحصیلی، بین کارشناسی با ارشد (LSD=۰/۲۴) و دکتری با ارشد (LSD=۰/۲۴) بود. بر حسب رشته، بین پزشکی با پرستاری

زیادی برای هر مشکل وجود دارد، می‌تواند مشکلات متعدد را مدیریت کند، اکثر مواقع جنبه‌های مثبت کار را می‌بیند و به امور تحصیلی خود به عنوان بهترین وجه زندگی شان می‌نگرند. رابینز بر این باور است که برخوردار بودن از سرمایه روان‌شناختی افراد را قادر می‌سازد تا علاوه بر مقابله بهتر در برابر موقعیت‌های استرس‌زا، کمتر دچار تنش شده، در برابر مشکلات از توان بالایی برخوردار باشند، به دیدگاه روشنی در مورد خود برسند و کمتر تحت تاثیر وقایع روزانه قرار بگیرند، لذا این‌گونه افراد دارای سلامت روان‌شناختی بالاتری نیز هستند (۲۲).

نتایج نشان داد بین هوش معنوی و سرمایه‌ی روان‌شناختی با عملکرد تحصیلی، رابطه‌ی مثبت و معنادار وجود دارد. به عبارتی هر چه مولفه‌های هوش معنوی و سرمایه روان‌شناختی در دانشجویان افزایش پیدا کند عملکرد تحصیلی آن‌ها نیز افزایش می‌یابد. همراستا با نتایج تحقیق حاضر، سکیز دریافت بین خودکارآمدی و عملکرد تحصیلی، رابطه‌ی مثبت و معنادار وجود دارد (۲۳). محبی و همکاران دریافتند سرمایه‌ی روان‌شناختی و مولفه‌های آن با عملکرد تحصیلی دانشجویان رابطه‌ی مثبت معنادار دارند. به علاوه، ترکیب چهار متغیر امید، خوش‌بینی، تاب‌آوری و خودکارآمدی بهتر می‌تواند عملکرد تحصیلی دانشجویان را پیش‌بینی کند (۲). مولزاده دریافت موفقیت تحصیلی بر اساس معدل تحصیلی با ابعاد هوش معنوی ارتباط دارد (۲۴). اما بر خلاف تحقیق حاضر، شهبازی راد و کرمی و رئیس‌ی و همکاران نشان دادند بین هوش معنوی و عملکرد تحصیلی رابطه معناداری وجود ندارد (۲۵ و ۲۶). بر این اساس می‌توان گفت که عملکرد تحصیلی دانشجویان تا حدی ناشی از هوش معنوی و سرمایه‌ی روان‌شناختی است. عقیده پنهان در پشت این نظریه، این است که همه افراد تا اندازه‌های مختلفی از هوش معنوی برخوردارند و آموزش در پرورش آن‌ها موثر است و پرورش این هوش و سایر هوش‌ها عامل مهم و کلیدی برای بهبود

بهداشت با پزشکی (LSD=۰/۲۳)، بود اما این تفاوت در مورد بهداشت با پرستاری، معنادار نبود. بر حسب مقطع تحصیلی، بیشترین تفاوت بین مقطع کارشناسی با دکتری (LSD=۰/۲۲) بود و ارشد با دکتری و ارشد با کارشناسی تفاوت معناداری نداشتند.

بحث

نتایج تحقیق نشان داد وضعیت مولفه‌های هوش معنوی و سرمایه‌ی روان‌شناختی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کاشان، مطلوب بود. بر اساس آموزه‌های اسلام، انسان برای یاد خدا و توجه به آن خلق شده و پیروی از اصول معنویت، فطری است و موجب شکوفایی و پرورش هوش معنوی یا عقل روحانی می‌شود (۱۸). در بعد هوش معنوی می‌توان گفت که دانشجویان دارای توانایی مقابله و تعامل با مشکلات هستند و می‌توانند کار خود را به بهترین شیوه انجام دهند، به سجایای اخلاقی اهمیت می‌دهند و در رفتار خود آن‌ها را رعایت می‌کنند، و این یعنی آن‌ها به خوبی به دیگران کمک می‌کنند، و حتی اگر در مواردی با انتقاد دیگران روبرو شوند، آن را می‌پذیرند و اشتباه خود را اصلاح می‌کنند. محبی نیز در تحقیق خود دریافت دانشجویان دانشکده‌ی پرستاری و مامایی از سطح بالایی از هوش معنوی برخوردار بودند (۱۹). پسوت (Pesut) نشان داد دانشجویان پرستاری از درک معنوی بالایی برخوردارند و در برخورد با بیمار، ملاحظات معنوی را حتی بیشتر از صرف دستورالعمل‌های پرستاری در نظر می‌گیرند (۲۰). رقیب در پژوهشی به این نتیجه رسید که هوش معنوی دانشجویان دانشگاه اصفهان نسبتاً بالا بوده است (۲۱). در زمینه‌ی سرمایه‌ی روان‌شناختی یافته‌ها نشان داد دانشجویان می‌توانند با اعتماد کامل، یک مساله طولانی را بررسی و حل کنند، می‌توانند اهداف زندگی‌شان را تعیین کنند، با مردم در مورد مسایل و مشکلات بحث نمایند، به شدت اهداف تحصیلی‌شان را دنبال کنند، معتقدند روش‌های

عملکرد تحصیلی به شمار می‌رود. شاید بتوان بیان کرد که هوش معنوی و سرمایه‌ی روان شناختی از این نظر که به فرد، خودآگاهی، انعطاف پذیری، امید، تاب آوری، هوشیاری، قابلیت حل مساله و... می‌دهند و دیدی کلی در مورد زندگی، تجارب و رویدادها برای فرد ایجاد می‌کنند می‌توانند باعث افزایش عملکرد فرد در همه جوانب و از جمله عملکرد تحصیلی شوند. بر اساس این یافته‌ها می‌توان گفت که دانشجویان با سرمایه‌ی روان شناختی بالا که از ظرفیت امیدواری بالا برخوردارند برای دستیابی به هدف‌های خود تلاش زیادی می‌کنند و در صورت مواجهه با موانع، توانایی بالایی در یافتن مسیرهای جایگزین برای رسیدن به اهداف خود خواهند داشت (۲۷). همچنین دانشجویانی که دارای سطوح بالاتر امیدواری هستند، بیشتر بر هدف‌های خود متمرکز می‌شوند و از انگیزه بیشتری، نسبت به هم‌تایان، خود برخوردارند. این افراد دارای پشتکار و عزم جدی در انجام فعالیت‌ها هستند. زیرا معتقدند که تلاش منجر به پیشرفت و رضایت آن‌ها می‌شود. به عبارت دیگر، امید به‌عنوان یک نیروی روان شناختی مثبت، انگیزشی را در افراد به وجود می‌آورد که آن‌ها را برای رسیدن به موفقیت تشویق می‌کند و سبب تلاش بیشتر آن‌ها برای دستیابی به موفقیت می‌شود. به علاوه، افراد با سرمایه‌ی روان شناختی بالا که از باورهای خودکارآمدی قوی برخوردارند، به توانایی‌های خود برای دستیابی به هدف‌های تحصیلی و کسب تبحر و تسلط در تکالیف یادگیری اطمینان دارند و تلاش زیادی برای موفقیت در تکالیف چالش انگیز صرف می‌کنند.

نتایج نشان داد هوش معنوی و سرمایه روان شناختی دانشجویان پسر کمی بیشتر از دانشجویان دختر است اما این تفاوت از نظر آماری معنادار نبود و به نوعی فرض ادعای پژوهشگر تایید نشد. همچنین هوش معنوی در دانشجویان مقطع دکتری و سرمایه روان شناختی در دانشجویان کارشناسی بیشتر از سایر مقاطع بود و این تفاوت معنادار بود.

هوش معنوی و سرمایه روان شناختی دانشجویان رشته پزشکی بیشتر از سایر دانشجویان بود و این تفاوت هم معنادار شد. به نوعی می‌توان گفت که جنسیت در افزایش یا کاهش هوش معنوی و سرمایه‌ی روان شناختی، تاثیر زیادی ندارد اما رشته‌ی تحصیلی و مقطع تحصیلی در افزایش یا کاهش هوش معنوی و سرمایه روان شناختی، تاثیر به‌سزایی دارند. شاید علت عدم تفاوت معنادار هوش معنوی و سرمایه‌ی روان شناختی دانشجویان دختر و پسر این است که نگرش‌های مذهبی به دختران و پسران این فرصت برابر را می‌دهد تا با پذیرش معنویت به‌عنوان اصل مهم زندگی به سطح بالایی از هوش معنوی و سرمایه‌ی روان شناختی دست یابند و در نتیجه تفاوت معناداری بین آن‌ها وجود نداشته باشد. علت دیگری که می‌توان برای این عدم تفاوت ذکر کرد این است که هوش معنوی ظرفیتی برای الهام است و با شهود و نگرش کل نگر به جهان هستی، در جستجوی پاسخی برای پرسش‌های بنیادی زندگی است، و مسلماً در این اصول کلی نمی‌توان انتظار داشت که تفاوتی بین دختران و پسران وجود داشته باشد. از دلایل دیگری که می‌توان برای این ناهمخوانی ذکر کرد نظر یونگ است که اشاره می‌کند در بسیاری از افراد بعد از سن ۸۰ سالگی تغییرات عمده‌ای در ناخودآگاه رخ می‌دهد که ممکن است در روند معنویت و هوش معنوی تاثیرگذار باشد و با توجه به سن جامعه مورد پژوهش که اکثراً زیر ۸۰ سال هستند قاعدتاً نباید شاهد تفاوت آشکاری از نظر جنسیت در هوش معنوی در بین آن‌ها بود (۲۸). همراستا با نتایج تحقیق حاضر شهبازی راد و کریمی نشان دادند که بین دختران و پسران در هوش معنوی تفاوتی وجود ندارد (۲۵). اما بر خلاف نتایج تحقیق حاضر، کجباف، رئیسی و همکاران و محبی نشان دادند که بین هوش معنوی و جنسیت ارتباط معناداری وجود دارد (۲۹ و ۲۶، ۱۹). همچنین رقیب به این نتیجه رسید که ارتباط معنی داری بین متغیرهای جنسیت، مقطع تحصیلی و رشته‌ی تحصیلی با میزان هوش معنوی

دلگرم کننده و حمایتی که روحیه مثبت نگری دانشجویان را افزایش دهد، به افزایش انگیزش درونی، مشارکت فعال در امور تحصیلی، پایداری در مواجهه با موانع و چالش‌های تحصیلی و فهم مطالب علمی و در نهایت پیشرفت تحصیلی کمک نمود.

پیشنهاد می‌شود در تحقیقات آتی تاثیر بافت فرهنگی، محیطی، خانوادگی، اساتید و دوستانی که فرد با آن‌ها در ارتباط است، در هوش معنوی و سرمایه‌ی روان شناختی، مورد بررسی قرار گیرد. هم چنین با انجام مداخلات لازم برای آموزش مهارت-های هوش معنوی و سرمایه روان شناختی مانند برگزاری کارگاه‌های آموزشی، تاثیر این مداخلات در بهبود عملکرد تحصیلی دانشجویان و حتی سایر جنبه‌های زندگی بررسی شود.

نهایتا باید اشاره کرد که به نظر می‌رسد جامعه و سازمان‌های آموزشی در کاربردی و عملی ساختن دانش و توانایی‌های شناختی افراد، نقش به سزایی ایفا می‌کنند و بهتر است در زمینه‌ی هوش معنوی و سرمایه‌ی روان شناختی، نهادهای آموزشی را به سمت و سوی سوق داد تا در نحوه‌ی آموزش دهی به افراد، اصول و قواعد را کاربردی‌تر سازند تا افراد بتوانند در زندگی و امور تحصیلی از آن‌ها استفاده نمایند.

نتیجه گیری

یافته‌ها نشان داد میانگین مولفه‌های هوش معنوی و سرمایه‌ی روان شناختی در دانشجویان دانشگاه بالاتر از حد متوسط بود و می‌توان گفت میانگین مولفه‌های هوش معنوی و سرمایه‌ی روان شناختی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کاشان، نسبتا مطلوب است. همچنین بین هوش معنوی و سرمایه‌ی روان شناختی با عملکرد تحصیلی دانشجویان رابطه مثبت و معنادار وجود داشت و با افزایش هوش معنوی و سرمایه‌ی روان شناختی میزان عملکرد تحصیلی دانشجویان نیز افزایش می‌یابد.

وجود ندارد (۲۱). عبدلی نشان داد بین هوش معنوی مقاطع مختلف تحصیلی تفاوت معنادار وجود دارد (۳۰).

نتایج نشان داد عملکرد تحصیلی دانشجویان دختر از دانشجویان پسر، دانشجویان رشته پرستاری از دانشجویان سایر رشته‌ها و دانشجویان مقطع دکتری از سایر مقاطع تحصیلی، بیشتر است و این تفاوت‌ها از نظر آماری معنادار است و به نوعی می‌توان گفت که جنسیت، رشته تحصیلی و مقطع تحصیلی در افزایش یا کاهش عملکرد تحصیلی نقش به سزایی دارد. شاید علت تفاوت معنادار عملکرد تحصیلی دانشجویان دختر و پسر را باید در انگیزه پیشرفت بیشتر دختران جستجو کرد که در سال‌های اخیر، نمونه‌ی آن افزایش روزافزون ورود دختران به دانشگاه است و جامعه از نظر موقعیت‌های تحصیلی و شغلی تفاوتی از نظر جنسیت برای افراد قایل نمی‌شود (۲۵). همراستا با نتایج تحقیق حاضر شهبازی راد و کرمی و آقامیرزایی و صالحی عمران نشان دادند بین عملکرد تحصیلی دانشجویان دختر و پسر رشته‌های مختلف تفاوت معناداری وجود دارد (۲۵ و ۳۱).

از جمله محدودیت‌های این پژوهش استفاده صرف از پرسش نامه‌های خودگزارش دهی برای ارزیابی متغیرها، محدود شدن نمونه‌ی پژوهش به دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کاشان و بررسی و جمع آوری مقطعی داده‌ها بود. زیرا واضح شدن رابطه نشان داده شده بین متغیرها، احتیاج به مطالعات طولی دارد.

پیشنهاد می‌شود با آگاهی دادن به دانشجویان درباره‌ی این که در انجام امور تحصیلی با در نظر داشتن ویژگی‌های مثبت موجود در شخصیت و اعتقادات خود سعی کنند تا حد امکان از تمامی استعدادهایشان در جهت رشد و کمال استفاده کرده و با تکیه بر قدرت تحمل و تاب‌آوری در کارها و استعانت از باورهای مذهبی و معنوی خود، هر چه بیشتر در زندگی تحصیلی‌شان پیشرفت نمایند.

همچنین می‌توان با فراهم نمودن بستر و محیط‌های آموزشی

به طور کلی، بر اساس نتایج حاصل از این مطالعه می‌توان گفت که برنامه ریزی به منظور افزایش سرمایه‌ی روان شناختی و هوش معنوی دانشجویان می‌تواند منجر به افزایش تعهد و تلاش لازم دانشجویان در جهت مشغولیت در تکالیف یادگیری چالش انگیز و کسب موفقیت تحصیلی، شکل‌گیری اسنادهای مثبت در زمینه موفقیت و شکست‌های حال و آینده، پایداری در راه هدف‌های تحصیلی و در صورت لزوم تغییر مسیر رسیدن به این اهداف برای دستیابی به موفقیت تحصیلی شود.

تقدیر و تشکر

نویسندگان از کلیه‌ی مسوولین محترم و دانشجویان گرامی دانشگاه علوم پزشکی کاشان که به هر طریق ممکن در این مطالعه همکاری نموده‌اند، تشکر می‌نمایند.

References

- 1- Biabangard E. *Methods of prevention of school failure in children and adolescents*, Tehran: Publication of Parents and Teachers, 2008. [Persian].
- 2- Mohebbi Nooredinvand MH, Shehni Yeilagh M, Sharifi HP. The relationship of psychological capital (hope, optimism, resiliency and self-efficacy) with the achievement goals and academic performance of the first-year students, *Research in Curriculum Planning*. 2014; 2(13): 61-79. [Persian].
- 3- Seligman ME, Csikszentmihalyi M. Positive psychology: An introduction. *American Psychologist*. 2000; 55: 5-14.
- 4-Dianat Nasab M. The moderate role of job stress in relationship between Psychological

نتایج پژوهش حاضر نشانگر اهمیت سرمایه‌ی روان شناختی و هوش معنوی در عملکرد تحصیلی دانشجویان است. در واقع سرمایه‌ی روان شناختی و هوش معنوی، دانشجویان را مجهز به افکار، باورها و رفتارهای سازنده‌ای می‌کنند که در مواجهه با شرایط استرس آور دوران تحصیل، با توانمندی بیشتر و آسیب پذیری کمتری مقابله کنند. در نتیجه، وجود سرمایه‌ی روان شناختی و هوش معنوی در دانشجویان با پیامدهای مثبتی همراه خواهد بود که یکی از آنها بهبود عملکرد تحصیلی می‌باشد. همچنین قابل ذکر است که سرمایه‌ی روان شناختی و هوش معنوی و مولفه‌های آن، قابلیت رشد پذیری دارند و رهنمودهای روشن و راهبردهای متعدد و موفق‌تری در ادبیات روان شناسی مثبت‌نگر، برای افزایش امید، خوش بینی، تاب‌آوری، خودکارآمدی، ایثار، ظرفیت‌تعالی و غیره وجود دارد.

- capitals with job performance, *Psychological Methods and Models*. 2014; 15(2): 75-89. [Persian].
- 5- Luthans F, Youssef CM, Avolio BJ. Psychological capital: Developing the human competitive edge. Oxford: Oxford University Press; 2007.
  - 6- Avey JB, Luthans F, Jensen SM. Psychological capital: A positive resource for combating employee stress and turnover. *Human Resource Management*. 2009; 48(5): 677-93.
  - 7- Ling-ping ZW, Kai-feng QU. Interaction among Middle School Students' Academic Self-Efficacy: Procrastination and Burnout [J]. *Journal of Xihua University (Philosophy & Social Sciences)*. 2013; 2: 1-5.
  - 8- Liao RX, Liu YH. The impact of structural

- empowerment and psychological capital on competence among Chinese baccalaureate nursing. *Nurse Education Today*. 2016; 36: 31-6.
- 9- Avey JB, Luthans F, Smith RM. Impact of positive psychological capital of employee well-being over time. *Journal of Occupational Health Psychology*. 2010; 15(2): 17-28.
- 10- Wolman RN. Spiritual quotient questionnaire. Available from: www.conscious_pursuits.com, 2007.
- 11- Zohar D, Marshall A. *SQ: spiritual intelligence, the ultimate intelligence*. London: Bloomsbury, 2000.
- 12- Sisk DA, Torrance EP. *Spiritual intelligence: developing higher consciousness*. Buffalo, New York: Creative Education Foundation Press, 2009.
- 13- Vaughan F. *What is Spiritual intelligence?* *Journal Humanistic Psychology*, 2002; 42(2): 16-33.
- 14- West V. *Psychotherapy and Spirituality*, (translated by: Shahidi, Sh. and Shirafkan, S.). Tehran: Roshd publications. 2009. [Persian].
- 15- Emmons RA. Is spirituality intelligence? Motivation, cognition, and the psychology of ultimate concern. *Journal of Psychology Religion*. 2000; 7(2): 3-26.
- 16- Rahimi H, Hasanpour R. The relationship between spiritual intelligence and creativity in students of Medical Sciences, Kashan. *Education & Ethic in Nursing*. 2015; 3(2): 37-45. [Persian].
- 17- Amram Y. & Dryer C. The development and preliminary validation of the integrated spiritual intelligences scale (ISIS). *Institute of Transpersonal Psychology*. 2007.
- 18- Mohammad Nezhad H. Spiritual intelligence concept on based of Islamic trainings. *Culture in Islamic University*. 2009; 2(3): 110-125. [Persian].
- 19- Mohebbi P. Spiritual intelligence branch nursing students and its relationship with demographic variables. *Journal Preventive Care in Nursing & Midwifery*. 2013; 2(2): 49-56. [Persian].
- 20- Pesut B. The development of nursing student's spirituality and spiritual care-giving. *Nurse Education Today*. 2002; 7(22):128-135.
- 21- Raghieb M. Analysis of University students' spiritual intelligence and its relationship with demographic, *Journal of Psychological Studies*. 2009; 8(3): 39-56. [Persian].
- 22- Robbins S. *Organizational behavior*, 2nd Ed. Australia: Prentice Hall, 2012.
- 23- Snyder CR. Hope theory: Rainbows in the mind. *Psychological Inquiry*. 2002; 13: 249-275.
- 24- Bandura A. The evolution of social cognitive theory. in K.G. Smith & M.A. Hitt (Eds.) *Great Minds in Management*, (p.1) Oxford: Oxford University Press. 2005.
- 25- Kabat-Zinn J. *Coming to our senses: healing ourselves and world through mindful*. New York: Hyperion; 2005.
- 26- Sakiz G. Mastery and performance approach goal orientations in relation to academic help seeking behaviors of college students in Turkey, *Educational Research*. 2011; 2 (1): 771-778.
- 27- Molazade A. Relationship between the

spiritual intelligence, academic achievement, and achievement motivation among the students.

Community Health Journal. 2013; 7

(2): 56-64. [Persian].

28- Shahbazi Rad A, Karami J. Relationship of met cognition and spiritual intelligence with academic performance of Razi University Students in Kermanshah. *Higher Education Letter*. 2013; 6 (22): 129-147. [Persian].

29- Raisi M, Ahmari Tehran H, Heidari S, Jafarbegloo E, Abedini Z, Bathaie SA. Relationship between spiritual intelligence, happiness and academic achievement in students of Qom University of Medical Sciences. *Iranian Journal of Medical Education*. 2013; 13(5): 431-440. [Persian].

30- Connolly P. Psychological approach,

approaches to the study of religion, London: Continuum, 2006.

31- Kajbaf M. Review pastoral vision of this university and its relationship with certain demographic characteristics. *Inedited*. 2010. [Persian].

32- Abdoli N. Role of academic features and gender in variances of spiritual intelligence among students in Amir Kabir University. *Psychological New Researches*. (2015); 10(39): 141-159. [Persian].

33- Aghamirzayi T, Salehi Omran E. Analysis of the effective factors on student progress: a case study in the Mazandaran University of Sciences & Technology. *Higher Education Letter*. 2013; 5(20): 117-140. [Persian]